

له سالانی (۱۹۴۸ - ۱۹۵۰) دا بۆ حه‌سانه‌وه‌ی می‌شکم له خویندن و واجب و ده‌رس ئاماده‌کردن، لی‌پراها تیبوم ده‌می عه‌سرانی رۆژانی پینجشه‌مه و هه‌ینی و رۆژانی پشوودانی دیکه‌ش، ده‌چوومه چایخانه‌یه‌ک له و ماوه‌یه‌ی پیش تا قی‌کردنه‌وه‌کانی سه‌ری سال ک‌ه‌ش و هه‌وا گه‌رم ده‌بوو، له ماله‌وه‌ش کاره‌با و پانکه‌مان نه‌بوو! بۆیه ده‌چوومه چایخانه‌یه‌کی هاوینی.

ئه‌و جو‌ره چایخانه‌، له هه‌ولێر له هاویندا ده‌کرانه‌وه له‌ناو باخچه‌یه‌ک، له لاپه‌رگه‌یه‌کی شه‌قامیک که هه‌ندی دار و دره‌ختی لی‌بوايه، ئیتر ئه‌و شوینه، یان ئه‌و گۆرپانه‌ریک ده‌خرا و هه‌ندی گول و چیمه‌نی هاوینه‌ی، پیشوه‌خت، لی‌ده‌چینرا ئینجا که هاوین ته‌واو داده‌هات، عه‌سران ده‌یانریشانده‌رد و دره‌خته‌کان، وای لی‌ده‌هات هه‌وایه‌کی فینک و خو‌ش هه‌لی‌ده‌کرد و دانیشتنی چایخانه‌که زۆر خو‌ش ده‌بوو.

من ده‌چوومه ئه‌و گازینۆیه‌ی ته‌نیشته‌ سینه‌مای حه‌مرا. هی‌شتا گازینۆی (سه‌فین) نه‌بوو و هه‌روه‌ها سینه‌مای سه‌لاحه‌ددینیش گازینۆی نه‌بوو. جا ئه‌و گازینۆی (حه‌مرا)ی ته‌نیشته‌ سینه‌مای حه‌مرا، پارچه‌ زه‌وییه‌کی فراوان و گه‌وره‌ بوو، له هاویندا ده‌بووه باخچه‌یه‌کی زۆر خو‌ش و شو‌ینیک‌کی فینک. له ناوه‌پراستی گازینۆیه‌که، رادیۆیه‌کی گه‌وره‌ داده‌نرا له‌سه‌ر می‌زیک‌کی به‌رز و عه‌سران رادیۆی به‌شی کوردی به‌غدايان ده‌کرده‌وه و نه‌یان ده‌گۆری تا به‌رنامه‌کانی ته‌واو ده‌بوون. ده‌نگی رادیۆکه‌ش زۆر ساف بوو. هه‌موو ناوچه‌که گو‌ییان لی‌ی ده‌بوو.

من به‌ هاوین، زۆریه‌ی رۆژانه، له ته‌یراوه‌وه به‌پییان

فه‌وزیه محهمه‌د

باکووری

باکورری و گولبههار

تاماده نه بوومايه، نهو ده يگوت. دهنگيشى خوش بوو، به
 په حمهت بى. ميوانه كانيش به ژن و پياو و گهنج و
 كچولنه كان له سهر تاوازي نهو گورانييه سه ما و شاييان
 ده به ست. له وانه ي كه دهنگيانم پيخوش بوون،
 خوالپخوشبوو نه سرين شپروان بوو، كه نه وپش ناههنگى
 هه بوو، جاروبار به ريكهوت كه من له گازينويه كه ي
 «حاجى مستيل» بوومايه، له راديوكه په خش ده كرا.
 گورانييتر هيشتا كه م بوون لهو راديوكوردييه. بويه
 ماوه ي په خشكردنى كه م بوو. له سه عات سى يان سى و
 نيوى دواى نيوهرؤ ده ستى پيده كړد بؤ ماوه ي يهك دوو
 سه عات، بويه بهرنامه ي گورانييه كانيان به قهوانى
 كاويس تاغا و مريه م خان، مه لا كه ريم، عه لى مهردان،
 حه سه ن جه زراوى، نه سرين شپروان، فه وزيه محمه ده و
 محمه ده عارفى جزيرى... تاد، پر ده كرده وه.

فه وزيه، خوشكى گه وره ي (گولبه هار) ي سترانييتره.
 گولبه هار و (گولبه هار- گولبه هار)، ناوى ته واوى «فاتيمه
 محمه ده نه حمه ده» ه «فه وزيه» ش ناوى خوى به نه سل نه وه
 نيبه، ناويكى ديكه يه.. كاتى خوى له (گولبه هار) يشم
 پرسى، به لام نازانم بوچى پيى نه گوتم و ته نيا پيكه نى!
 هه روه ها نو سه رى به رپتر كاك «سه گقان عه بدولحه كيم» له
 بابه تيكي كه له سه رى نوو سيوه، ده لى: «نه م بيترين كو
 فه وزيه محمه ده ناقي هونه رى به... نه ناقي راستى...»
 ئينجا من به وهنده نه وه ستام و هه ر پشكنينم به رده وام
 بوو و زور حه زم ده كړد ناوى بزاتم. تا له سه رچاوه يه كى
 باوه ر پيكرام زانى كه ناوى «عائيشه محمه ده
 نه حمه ده» ه ئينجا ئيسراحه تم كړد! كه واته بابچينه ناو
 قوولاىي ژبانى عائيشه (فه وزيه) و نه وه ي لپى ده زانم،
 بيخه مه بهر ده ستى خوتنه رانى هپزا.

له پايزى سالى (۱۹۵۲) وه وه، له ئيزگه ي راديوى
 به غدا، به شى كوردى قه بوول كرام وهك گورانييتر، دواى
 نه وه ي پيشتر خوم پي ناسانده بوون و تاقي كرامه وه له گه ل
 تيبى موسيقاى خويان و ليژنه يهك كه وا پييك هاتبوو له
 «ماموستا عه لى مهردان و ره فبيق چالاك، نه حمه ده خه ليل
 (عوودژهن) و ره زامه ندييان نيشان دا لاي به هه شتى
 «كاميل كاكه مين»، موشريفى ئيزگه كه و، نه وه بوو گوتى:
 هه فتانه روظيكت بؤ ته رخان ده كه ين، له سه عاتيكى
 دياربكر او، دپى چهند گورانييهك تاماده ده كه يت و بلاو
 ده كرينه وه له هه مان كات.

به م جوړه به گوتړه ي بهرنامه كانى مانگانه ي خويان،
 زانيم له چ روظيكت و چ سه عاتيك ناههنگى من ده بى،
 ده چوموه ئيزگه و عووده كه م له گه ل خومدا ده برد بؤ نه وه ي

ده هاتم، ئينجا داده نيشستم و هه ندى جار تووشى
 براده ريكيش ده بووم.. پيكه وه لهو فيتنكايه تبه، به
 قسه ي خوش و گوئ راگرتن له گورانييه خوشه كانى
 راديوكه. نه گه ر فيلميكى خوشيش له سينه ما هاو نيبه كه
 پيشان بدرابايه، نه وا پيش نمايشكردنى، به ده ده قيقه،
 ده چوموه سينه ماكه فيلمه كه م ده ديت.
 نهو چاىخانه يه ش ناسرابوو به چاىخانه ي «حاجى
 مستيل»، تا ليره وه حه كايه تى من و خوشه ويستيم بؤ
 سترانييترى دهنگخوش و ناسك «فه وزيه محمه ده»
 ده ستى پيكرد. نه وپش له ريكه ي راديوى كوردييه وه بوو
 كه گورانيى نهو هونه رمه نده و نه وانى تر بلاوده كرانه وه و
 منيش و زوريه ي دانيشتوانى گازينويه كه ش،
 به تامه زروريه وه گويمان لييان راده گرت.

يه كيك له گورانييه كانى خوالپخوشبوو فه وزيه
 محمه ده به ستى «ها له يلى، له يلى له يلى...» بوو، به
 تاوازيكى ره سه ن و ره زميكى هه لپه ركيته كى قورسى
 ده گوت. نهو به ستى به ي «ها له يلى» ي فه وزيه محمه ده
 لهو ساله وه، كه سالى (۱۹۴۹) بوو، فبرى بووم و ئيتر
 له ناههنگ و دانيشتنى نيوان خومان، قوتابيانى
 هه وليترى و شاروچكه ي عه نكاوه و له بونه ي بووك
 گواستنه وه ي نهو گونده (مه به ستم عه نكاوه يه) ده مگوت،
 به لام له بهر نهو هه لبه ست و وشه كانى گورانييه كه ي به
 دهنگى فه وزيه م نه ده زانى، خوم دوو سى «كوپلى» م
 ريك خستبوو به كوردى و نه وانم ده گوتن. واى ليهاهت
 گورانييتره كانى عه نكاوه ش، وهك «حننا سليتوه» كه
 دواتر به «حننا موختار» مه شهوور بوو، هه مان وشه و
 رسته هه لبه سته كه ي من فير ببوو و لهو ناههنگانه ي من

له گهڵ تپهه که ی ئیزگه پرۆقه بکه، ئهوسا که هیشتا مۆسیقاژهنی کورد زۆر کهم بوون. له تپهی مۆسیقای بهشی کوردی، قادر دیلان به کلارنیت به شداری ده کرد و سهروکی تپهه که بوو. ته نیا ئه و زوو ئاوازه کوردیهه کانی ئیمه ی گۆرانیبیژه کان فیر ده بوو. ههروه ها ئه حمه د خه لیل به عوود به شداری ده کرد و برکه شی ئیبراهیم خه لیل، به ته پل (ئیقاع) و اتا ره زمه که ی راده گرت. ئه و جووته بریه له گه ل ئاوازه خو شه کانی به سته فولکلورییه کانی بادینی زۆر جوان کاریان ده کرد و زوو ئاوازه که فیر ده بوون و بگره هه ر له زاری گۆرانیبیژه کانی ده قه ری بادینان ده رچوو بایه، ئه وانه ده یانقۆسته وه و ته و اویشیان ده کرد، چونکه خو یان، به گویره ی ئه و زانیارییه ی که له گولبه هاری هونه رمه ندم و ده رگرتبوو، خه لکی ناوچه ی «وان» بوون له کوردستانی تورکیا.

پیم باشه ناوی مۆسیقاژهنه کان بنوسم. وه ک سه رچاوه یه کی به نرخ بۆ مپژووی ئیزگه ی کوردی به غدا، که به راستی خزمه تیکی بێ کۆتایی و بێ پایانی بۆ هونه ر و هونه رمه ندانی کورد کردووه و ئاوازی ره سه نی میلله ته که ی به چاکی پاراستووه.

من له و ئیزگه یه به رده و ام بووم و تا سالی (١٩٥٧) که به جیم هیشت و چوومه وه کۆبه، ئه و به رتیز و خوالیخۆشبووانه مۆسیقایان بۆ گۆرانیبیژه کورده کان لیته دا، له ستۆدیۆ تایه تپهه که ی ئیزگه.

١- قادر دیلان: کلارنیت ژهن و سه ره رشتیاری تپه بوو.

٢- ئه حمه د خه لیل: عوود ژهن (که قادر دیلان ئیزگه ی به جی هیشت و چۆه سلیمانی، به یه کجاری، ئه وسا ئه حمه د خه لیل کرا به سه ره رشتیاری تپهه که).

٣- ئیبراهیم خه لیل: ره زم (ئیقاع) به ته پل و به ده ف. (ئه مه ش کورد بوو، برای ئه حمه د خه لیل بوو).

٤- عه بدولته حه د جه رجیس: قانون ژهن.

٥- مه حموود حیجازی: نه ی ژهن.

٦- جوزیف: که مانجه ژهن.

٧- ناظم نه عیم: که مانجه ژهن.

٨- ئیبراهیم مه حمه د (یان ئه حمه د): جومبوش ژهن. (دوای ئه حمه د خه لیل که گواسته رایه وه بۆ به شی عه ره بی. ئه م جومبوش ژهنه، بووه سه روکی تپه).

له ئیزگه ی کوردی، کۆرسیکی سێ چوار که سی هه بوو، ناویان:

١- ئه حمه د شیخ خالی.

٢- قادر ئه حمه د.

٣- خه لیل عه بدوللا قه لاده بی

له ناوه راستی په نجاکاندا، هونه رمه ند «جه لال کۆچه ر» یه هات، وه ک ئه ندای کۆرس قبوول کرا. ههروه ها نه سرین شیروان به شداری ده کرد.

که چوومه ئیزگه گۆرانیبیژه کانی دیکه شم ناسین و دیتن! هه ر جاره ی که ده چوومه ئیزگه یه ک یا دووانیک له و هونه رمه ندانه م ده بینی که ئه وانیش، به ریکه وت، ئاهه نگیان ده بوو، له دوای ئاهه نکه که ی من، به سه عاتییک یا زیاتر! چونکه ژماره ی گۆرانیبیژان، دوایی که من ده وامم کرد، زیاد بوون. ژماره ی گۆرانیبیژان بوون به نزیکه ده که سه له دوای سالی (١٩٥٤).

ئه گه ر بێتو سه ریتکی گۆفاری «هنا بغداد» بکه ی که مانگانه بوو له به غدا ده رده چوو له لایه ن حکومه تی عیراق، به رتیه به رایه تی گشتی پروپاگه نده و له به شی کوردی که پرۆگرامه کانی ئیزگه ی کوردی، رۆژ به رۆژ تییدا بلاوده کرایه وه بۆ ماوه ی مانگیک. سه ره ده که ی ژماره ی گۆرانیبیژانی خاوه ن ئاهه نکه هه ر ئه و چه ند هونه رمه نده بوون: عه لی مه ردان، تایه ر توفیق، فه وزیه محمه د، حه سه ن جه زراوی، ئه لماس محمه د.

که چی له هه مان گۆشار «هنا بغداد» له ژماره ی دوای سالی (١٩٥٣) دا. یاخود ژماره کانی سالی (١٩٥٤) دا ده بینی چه ند گۆرانیبیژتکی نوێ ئاهه نگیان بۆ دانراوه و هه شه له هونه رمه نده کانی پێشوو وازی هیتاوه و رۆیشتووه: بۆ نمونه، له سه ره تای به رنامه کانی ئیزگه ی کوردی، که له دوای به شی عه ره بی هاتووه، لیسته ی گۆرانیبیژه کان به م جۆره یه:

ئاهه نکه کانی گۆرانی:

شه مه کاتژمیتر (٧) - فه وزیه محمه د.

یه ک شه مه کاتژمیتر (٧) - تاهیر توفیق.

دووشه مه (دوو ئاهه نکه) کاتژمیتر (٦) - مه حموود وه ندی.

دووشه مه (دوو ئاهه نکه) کاتژمیتر (٦) - باکووری.

سێ شه مه (سێ ئاهه نکه) کاتژمیتر (٧،٣٠) - شیروانی.

سێ شه مه (دوو ئاهه نکه) کاتژمیتر (٧،٣٠) - حه سه ن زبه رک.

ههروه ها ئاهه نکه کانی عه لی مه ردان و ئه حمه د مه حموود و ره سوول گه ردی و حه سه ن جه زراوی به و شیویه ی سه ره وه دابه شی رۆژه کانی دیکه کراون. که واته له م لیسته یه ژماره ی گۆرانیبیژان بوون به ده هونه رمه ند،

له گهڻ ٿو وهش ڪه هونهرمه نند «ٺه لئماس محهمه د» وازی هیتاوه و له ٽیزگه دور کهوتووه ته وه.

ٺه گهر سهیری ژماره (۱۴۰) ی گوڦاره که بکهیت که مانگی کانوونی یه که می سالی (۱۹۵۵) ده رچووه، ده بیینی که واهونهرمه نند «فهوزیه محهمه د» یش ناوی له لیسته که دا نییه، چونکه ٺه ویش ٺه وکاته ٺیزگه ی به جن هیشتووه. گورانیبیٺیکی نویش هاتووه به ناوی «مه محمود وهندی» و ٺاههنگی بو دانراوه له رۆژانی دوو شه مه (۱۲ و ۲۶) ی ٺه و مانگه. ٺاههنگی من (باکووری) گوازیابه وه بو رۆژانی چوارشه مه: ۷ و ۲۱ ی مانگ.

دوای ٺه وهی من نزیکی شهش مانگ بیان زیاتر، له ٺیزگه بهرده وام بووم و ههموو ههفته یه ک، له و رۆژهی بوم داده نرا.. له «دار المعلمین العالیة»، له ناوچه ی «وهزیره» وه، به پاس ده چووم تا «باب المعظم»، له ویشه وه به پاسیکی تر ده چوومه «صالحیه» که ٺیزگه ی رادیوی عیراق، له به غدا، ههر له و شوین و ههمان ٺه و بیناهی ٺیستای، ههر له وی بو، له فولکه که ی نزیک ٺیزگه داده به زیم، به پییان ده چوومه ٺیزگه که له و بهری فولکه که بو... ٺیتر له خانووه بچوکه که ی ٺیزگه ی کوردی. ههر جاره یه ک دوو گورانیبیٺم ده دیت و ٺه وانه ی پیشتتر نه مدیتبوون، ته عاروفمان ده کرد و ده بووین به برادر، له وانهش «فهوزیه محهمه د» ی گورانیبیٺی ده نگخوش بو، که رهحه ته تایه ر توفیق ناوی لیتاوه «بولبولی ٺیزاعه ی کوردی».

که من بو یه که م جار چاوم پیی کهوت، له گهڻ کاک عادیل عیرفان، بیٺه ری ٺه و رۆژه، پیکه وه له دره گای ستودیو دهاته نه دره وه بو ناو هۆله بچوکه که، که میتری کاک کامیل ٺه مین له قوژنیکی بو و قوژنه که ی دیکه ی قه نه فه یه کی ته خته داری هیشک و رهق وهک ٺه وانه ی چایخانه کونه کلمان. کاک عادیل ٺیمه ی به یه کتر ناساند. فهوزیه به ژن و بالایه کی جوان، روومه ت سوور و سپی و کۆلمه ی خړ و پر دوو چاوی جوان و پرچیکی درٺیز و زهردی هه بوو.

زور جوان بوو.. ٺافره تیکی کوردی راسته قینه ی بادینی بوو! ٺافره تانی بادینی، به زوری، ٺاوا سپی و سوور و لهش و ٺه ندام مه یله و پر، نه ک له رو لاوازا! منی گه نجی (۲۱، ۲۲) سال ته مه نی دل پر له خوشه ویستی بو ههموو شتیکی جوان: ٺافره ت، گول، ٺاوازا، دهنگی خوش، ٺه گهر بلیم به دل یک نا به سه د دل خوشمویست و ٺاشقی بووم.. ههزار سلاو له گیانی بین! نه ک ههر من،

ههموو ٺه وانی دیکه، چ گه نجه کان یا ٺه وانی که به ته مه نتر بوون و ته نانه ت ٺه وانی ژن و مالیشیان هه بوو «فهوزیه» بیان خوشه ده ویست! جا هه ریه که و

خوشه ویستیبه که ی به جوړی بوو!

له گهڻ شه مال سائب پیشتتر ببوینه برادر و له گهڻ کاک قادر دیلان، هه میسه له ٺیزگه، بیان له چایخانه بچوکه که ی بهرده م ٺیزگه، یه کترمان ده دیت و لیی داده نیشتین تا کاتی ٺاههنگی گورانی دههات. ٺه و رۆژهی فهوزیه م دیت و قسه م له گه لیدا کرد، بو شه مال م گپراهه وه و گوتم: «کوره شه مال، ٺه م رۆ فهوزیه م دیت! چهند جوانه!! شه مال دلئ له خوٺووه له بهر پیکه نین به قسه که م و وتی: «توش؟». ٺه و هل جار نه مزانی مه بهستی چی بوو له و تاکه وشه و پیکه نینه که ی به قسه که م! به لام دوایی زانیم مه سه له چیبوو.

دوای ماوه یه ک، که من چهند ٺاوازیکی مه قبول و خوشم دانا بوو و له ٺاههنگه کانم ههر جاره یه ک دوانیکم ده گوتن و خه لک داوایان ده کردن، رۆژیک دیسان کاتی ٺاههنگی من بو... که چومه ناو هۆله که و سه لام کرد، عهلی مهردان و عادل عیرفان و کامیل کاکه مین دانیشتبوون، فهوزیه ش وهستابوو، خه ریک بوو پرواته وه، چونکه واجب یا ٺیشی خوئی ته و او کردبوو... رووی تیکردم و به زه ده خه نه یه کی سیحراوی وتی: کاک باکووری چه ز ده که م گورانیبه کم بو دابینی... ٺاوازی تو سووک و خوشن، رام لیتیان... من له بهرده میا، که زور جوان بوو ٺه و رۆژه و که داواکه ی لیم کرد زور شه رمم کرد و ٺیحراج بووم و رهنگه ٺه گهر یه کی که له وی سهیری ده موراوی کردبام، ههستی ده کرد که من شتیواوم و روومه تم سوور هه لگه رابوو! پاش که میک هاتمه وه سه رخوم، ٺینجا پرسیاریکی زور «قوړ» م لیتی کرد و گوتم: به کوردی سوورانی یا بادینی؟ ٺه و ههستی کرد من (خوم) نه بووم! شتیوا بووم. پیکه نی و وتی: ما فه رقی هه یه؟ من به هه ر دو شتیوه ستران دیٺم! ٺیتر ریک که وتم له گه لیا که هه ولئ بده م گورانیبیکی خوش خوشی بو دابینیم!

له و رۆژه وه، له بهشی ناوخوئی کولتیجه که مان له کاتی بی ٺیشیم، نه ده چوومه دره وه، به لکو عووده که م به ده سه ته وه ده گرت و هه ول م ده دا ٺاوازیکی، گورانیبیکی شایسته بو فهوزیه خان، دابینیم! به لام ماوه یه کی درٺی خیایاند تا گورانیبه که م ٺاماده کرد. که چی که چومه ٺیزگه، ٺه وسا ٺه و وازی له گورانی گوتن هیتابوو فهوزیه خوشکی گولبه هاره. ناوی ته و اویشی، وهک پیشتتر روونم

کردهوه، «عائشه کچی محهمه ده حمه ده» ه. گولبه هاریش، ناوی تهواوی (فاطمه کچی محهمه ده حمه ده) ه. پیدهچن باوکیان بهدین بووه بۆیه ناوی کچهکانی ناوه عائیشه و فاطمه. براهه کیشیان ههیه، بهلام هه رگیز له گهله یهک نهژیاون.. و ئیستاش، وهک بیستم، یه کتر بهسه ر ناکه نهوه. مه بهستم له گهله «گولبه هار» خانه، چونکه فهوزیه له سالی (۱۹۹۲) دا کۆچی دوایی کردوه.

فهوزیه محهمه ده، رهحمه تی خوی لیبی، له سالی (۱۹۲۶) له گوندی سهیداڤا لدهههرا دۆسیکیا، لپاریزگهها (دهۆکی) سههه ر خۆهلدا لقی دونیایی و دناڤ بنه ماله کا کورد، زارۆکیا خۆ بوراند دگهله کولتور و فۆلکلۆری کوردی (بنۆره گۆڤاری بهیان، ل ۵۱- ژماره ۵۷) - تشرینی یهکه م، سالی (۱۹۷۹).

فهوزیه ی سترانییژ، قوتابخانه ی سههه تایی هه ره له دهۆک تهواو کرد. له یهکی مانگی ئایی سالی (۱۹۴۴) خۆی گه یانده ئیزگه ی رادیۆی کوردی به غدا و دهستی کرد به پیتشکesh کردنی ئاههنگی گۆرانی که پیک هاتبون له لاوکی بادینی و بهسته فۆلکلۆرییهکانی نه و ناوچانه. نه و ئاههنگانه راسته و خۆ بلاوده کرانهوه و تۆمارکردن هیتشا نه گه یشتبووه ئیزگه ی رادیۆی عیراقتی له به غدا، نه له بهشی عه ره بی و نه له بهشی کوردی. بۆیه هه ر دوولا په نایان ده برده به ره خشکردنی قه وان، که له سهه ر سندووکی گرامافۆن داده نران و میکروفۆنه که ی بهسته و مه قامی گۆرانیبیژان بلاو ده کرانه وه. نه وه ی قه وانیشی نه بوایه، نه وا- وهک گوتمان- ئاههنگی گۆرانی هه فتانه یان بۆ داده نرا و یه کسه ر بلاوده کرانه وه.

کاک سه گشان عه بدولحه کیم، له وتاریکیدا له گۆڤاری «بهیان» ی (۱۹۷۹) دا گوتوو یه تی که وا فهوزیه محهمه ده، له کۆمپانیای قه وان «ئه بکار» ی سالی (۱۹۵۱) و (۱۹۵۲) چهن د قه وانیکتی پر کردۆته وه.

فهوزیه، هه ره به قسه ی نه و، دوو جار شووی کردوه، جاریکیان له سالی (۱۹۴۵) بووه، بهلام زۆری نه خایاند. لیک جیابونه وه. جاری دووه م، من ئاگادار بووم، سالی (۱۹۵۲) بوو که من له به غدا بووم و سهردانی رادیۆشم ده کرد، بۆ جاری دووه م شووی کردوه. نه وه بوو، پیم وایه له سهه ر داوای میتردی بوو، که به غدایی بوو، وازی له گۆرانی گوتن هینا و خه ریکی ئیش و کاری ماله وه و مندال به خیتوکردن بوو. پیدهچن به و حاله رازی بوو و گرفتتی نه بوو و له ماله وه ی ژبانیکی ئاسووده و کامه رانی به سهه ر ده برد.

یه کیتک له مندالهکانی، کچیتک بوو و ناویان لینا

«غه زوه» نه و کیژه بیان که گه وره بوو، به هه ره ی هونه ری نواندن و هه زی له به شداری کردن له شانۆگه ری ده کرد، له سالانی دواتری ته مه نی نه و هه زی بۆ جیبه جت کرا به ره زامه ندی دایک و باوکییه وه و له چه نندین کاری شانۆیی به شداری کرد و به ناوی خۆی و له قه بی که پیتی ناسرا «غزوة الخالدي» له و به ره مه مانه، له گهله گه وره هونه رمه ندان عیراقتی به غدایی نه وسا، له ژماره یه کی زۆر له شانۆگه ری به شداری کرد.

فهوزیه محهمه ده، له ژبانی هونه ری خۆیدا، وهک گۆرانیبیژتکی کورد، زۆر ریکوپییک بوو. به راستی نمونه ی کچه کوردیکی خان و مان بوو. زه رده خه نه هه میشه له سهه ر لیوه سوورهکانی بوو.

قسه و گفتوگۆ خۆش بوو. دۆستایه تیبه کی بی غه ره ز، واتا بی مه به ستتیکتی به ره زه وه ندی، له گهله هه موو هونه رمه نده کان هه بوو، ریزی مامۆستا کامیل کاکه مین سه ره ره شتیاری ئیزگه و بیژه ره کان وهک عادیل عیرفان و ره فیق چالاک و گۆرانیبیژانی وهک مامۆستا عه لی مه ردان و ره سوول گه ردی و محهمه ده عارقی جزیری و تایه ر توفیق ی زۆر ده گرت. من کاتج یه که م جار بینیم، زۆر شه رمم لیتی ده کرد... بهلام جار له داوای جار، که سهردانی ئیزگه م ده دا و ده مدیت، زیاتر ئاشنایه تی و دۆستایه تی له به یمناندا دروست بوو.

نه وه تا خۆی، له بیره وه ریبه کی خۆیدا، که له گهله به رتیز سه گشانی کردوه. له وه لامیکدا ده لئ: «... سالتین مه بوراندین دگهله محهمه ده عارقی جزیری و باکووری و هسه ن زیره کی... د خۆشبوون، چنکو ئارمانجا مه، هه میا، نه بوو: پاراستنا فۆلکلۆری کوردی ژ به رزه بونی...».

له بهسته خۆشهکانی فهوزیه محهمه ده، گۆرانی «لن نووری» بوو، که ئیقاع «ره زم» یکی سووک و ئاوازیکتی شیرین و ره سه نی کوردی هه یه بۆ شایی و هه لپه ریکتی ره شه له ک گونجاوه، فهوزیه ی هونه رمه ند، نه ک هه ره له گۆرانییدا ناوی ده رکردوه، به لکو له چه نندین شانۆگه ریش، له به غدادا به عه ره بی، پشکدار بووه... له گهله ئه کتسه ره عه ره بهکانی نه وسای سهه ر شانۆی عیراقتی..

بهلام خۆی زیاتر له لاوک و ستراناندا ده دۆزییه وه و له گهله گۆرانیبیژه ئافره تهکانی دیکه.. وهک ئه لماس محهمه ده و نه سرین شیروان و پیتشتریش مر به م خان، نه وانه هه موو پیتکه وه دهسته یه ک بوون له ئافره ته دهنگخۆشهکانی ئیزگه ی رادیۆی کوردی هه ره له سه ره تای

به‌سته‌ی: فستان سوری
شیر و ئاواز: فولکلۆر
گوتنی: فه‌وزیه محمه‌د

ئه‌ز چووم ده‌ریه‌ک دادایی لئ لئ لئ لئ لئ...
 جئ و بالگه‌ دانایی.. لئ لئ لئ.. لئ لئ لئ..
 دۆستی ناڤدا رازایی...
 حاکمۆ پاشاوۆ وه‌زیرۆ
 هه‌ی لا گرین سه‌دیغه‌ لئ لئ لئ لئ...
 فستان سوری قه‌دیغه‌ لئ لئ لئ لئ...
 بیژن بوبکا نایغه
 حاکمۆ پاشاوۆ وه‌زیرۆ
 چوومه‌ ده‌ریه‌ک داخستی لئ لئ لئ لئ لئ...
 جئ هو‌بالگه‌ واخستی لئ لئ لئ لئ لئ...
 دوستی لناڤدا نوڤستی
 حاکمۆ پاشاوۆ وه‌زیرۆ
 * * *

به‌سته‌ی: شه‌فا تاری
شیر و ئاواز: فولکلۆر
گوتنی: فه‌وزیه محمه‌د

یا بچیه‌ شه‌فا تاری، ئە‌ف شه‌ف بمینه‌ ل هه‌یره
 ریکا دوویره‌ دی کیشه‌ چی، ئە‌ف شه‌ف بمینه‌ ل هه‌یره
 وه‌ره‌ نه‌چی شه‌فه‌ ره‌شه‌ قی وه‌ختی دنیا نه‌خۆشه
 ل قه‌یره‌ بمینه‌ بو ته‌ باشه‌، ئە‌ف شه‌ف بمینه‌ ل هه‌یره
 چه‌نده‌ جوانه‌ کچا کورده‌ دلێ من ژێ بوته‌ گرده
 چه‌ندی خه‌لک بو ته‌ مرده‌، ئە‌ف شه‌ف بمینه‌ ل هه‌یره
 یا بچینه‌ شه‌فا تاری، ئە‌ف شه‌ف بمینه‌ ل هه‌یره

هه‌روه‌ها فه‌وزیه محمه‌د، به‌ یارمه‌تی مامۆستا عه‌لی
 مه‌ردان، چه‌ند به‌سته‌یه‌کی به‌ زاراوه‌ی سۆرانی فیژ بووه‌ و
 له‌ ئاهه‌نگه‌کانی ده‌یگوتن. یه‌کیکیان به‌سته‌ی «وه‌ک
 قومی سه‌ر با‌لم شینه‌» بوو، وه‌ک دیتته‌وه‌ یادم.
 هه‌روه‌سا، ئە‌گه‌رچی زیاتر به‌سته‌ی فولکلۆری بادینی له‌
 ئاهه‌نگه‌کانیدا ده‌گوت، به‌لام له‌ دانیشتنی تاییه‌ت و له‌
 ناوخۆیاندا لاوکیشی ده‌گوت و لاسایی هه‌سه‌ن جه‌زراوی
 ده‌کرده‌وه‌ به‌ گوتنی «عه‌بدالی» و لاوکی «مه‌ترانۆ» و
 «دبیرا نه‌ختوماری» له‌ سه‌ر گۆلی «وان» ی تورکیا.

دامه‌زراندنیدا. فه‌وزیه محمه‌د، تا سالی (١٩٦٢) له‌
 هونه‌ر دانه‌برابوو. ئە‌گه‌رچی زووتر وازی له‌ ئیژگه‌ هه‌نا..
 به‌لام له‌ ئاهه‌نگی گۆرانی جیا جیادا و له‌سه‌ر شانۆدا
 وجوودی هه‌ر هه‌بوو. هه‌ر ئه‌ویش بوو گۆلبه‌هاری خوشکی
 خۆی هان دا و ئه‌ویش، به‌ گۆیره‌ی قسه‌ی خۆی که‌ بۆی
 کردم له‌ دانیشتنیکی دوور و درێژ، له‌ مالی خۆی، له‌
 ده‌وک، که‌ بۆ سه‌ردانی چووم له‌ مانگی حوزده‌یرانی
 ئە‌مسال (سالی ٢٠٠٥)، بۆ به‌خه‌ره‌یتانی بۆ کوردستان
 و به‌ نۆینه‌رایه‌تی ته‌له‌فزیۆنی هه‌ریم، گوتی که‌وا
 «فه‌وزیه‌»ی خوشکی ئه‌وی به‌هونه‌رمه‌ندانی سه‌ر شانۆ
 ناساند و ئه‌وه‌بوو له‌ چه‌ند به‌ره‌مه‌تییکی گه‌رنگی
 سه‌ر شانۆی سالانی چله‌کاندا، رۆلی گه‌رنگی بینیه‌ و
 دواتریش، له‌ سالی (١٩٦٢) بۆ یه‌که‌م جار پێوه‌ندی به‌
 ئیژگه‌ی رادیۆی کوردی کرد و بوو به‌ گۆرانیبێژ و له‌ دوو
 فیلمی عیراقیش، بۆ سینهما، ناویان «ورده‌» و «عروس
 الفرات» بوو رۆلی بینیه‌.

وه‌ک بیستم و له‌ یه‌ک دوو سه‌رچاوه‌ خۆتندمه‌وه‌ له‌ مه‌ر
 ژیاننامه‌ی ئه‌و هونه‌رمه‌نده‌، گوايا له‌ سالی (١٩٤٦)،
 که‌ هه‌شتا کیه‌تییکی گه‌نج و جوانکیله‌ بوو، وه‌فدیکی
 هونه‌رمه‌ندانی میسری له‌ قاهیره‌وه‌ هاتبوونه‌ به‌غدا، بۆ
 کاری راپه‌راندنی چه‌ند چالاکی هونه‌ری شانۆیی و
 سینهمایی، که‌ له‌ نێوانیاندا عه‌بدولسه‌لام نابولسی بووه‌،
 که‌ چاویان به‌ فه‌وزیه‌ که‌وتوو.. داویان لئ کردوو که‌ به‌
 چه‌ند گۆرانیبێکی کوردی و به‌ جلویه‌رگی کوردی به‌شداری
 بکات له‌ ته‌ک ئه‌کته‌ر و گۆرانیبێژی میسری «محمه‌د
 فه‌وزی».. به‌لام سه‌رچاوه‌کان نا‌ئین ئە‌م کاره‌ کرا یا نه‌؟
 پێم وایه‌ و له‌سه‌ر کاسیتییکی که‌ ده‌ستم که‌وتوو
 ژماره‌ی گۆرانیبێه‌کانی که‌ هه‌ندی جار بۆی تۆمار کراوه‌ له‌
 ئیژگه‌ی رادیۆی کوردی له‌ سالی (١٩٥٣) به‌ولاوه‌ تا
 واز هه‌یتانی له‌ گۆرانی گوتن، (١٠ تا ١٥) به‌سته‌ و
 لاوکی هه‌یه‌.

فه‌وزیه محمه‌د، به‌داخه‌وه‌، له‌ سالی (١٩٩٢)، به‌
 بێده‌نگی و ته‌نانه‌ت بچ ئه‌وه‌ی هۆگران و که‌سانی نزیک
 خۆشی بزانت له‌ به‌غدا دنیای ستران و لاوکی کوردی
 ره‌سه‌نی له‌ دوا‌ی خۆی به‌جئ هه‌شت و کۆچی دوا‌یی کرد
 و له‌ویش به‌خاک سپێردرا. هه‌زار سلاو له‌ گیانی پاکی
 بیت و په‌حمه‌تی خۆی لئ بئ.
 له‌ گۆرانیبێه‌ زۆر ناسراو و خۆشه‌کانی، ئه‌و دوو
 گۆرانیبێانه‌ دنه‌وسم بۆ خۆنه‌ر و ئاشقانی ده‌نگی فه‌وزیه‌: